

10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

АЁЛЛАР НУТҚИДА ГЕНДЕР ЎЗИГА ХОСЛИКНИ ИФОДАЛОВЧИ ЛИНГВИСТИК ВОСИТАЛАР

DOI: 10.53885/edinres.2021.93.69.001

Л. Р. Раупова

Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти
университети профессори, филология фанлари доктори

Г. Г. Ниязова

Инглиз тили катта ўқитувчи, эркин изланувчи Алишер Навоий
номидаги Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти университети

***Аннотация:** мақолада ўзбек детектив матнларини ўрганиш орқали асардаги аёл қаҳрамонлар нутқининг соціопрагматик ва гендер хусусиятлари, ижтимоий ўзига хосликларини аниқлашнинг усул ва воситалари тадқиқ этилди. Хусусан, аёллар ўртасидаги мулоқотнинг ижтимоий хосланиши, шева ва ноадабий қатламга оид тил бирликларининг прагматик жиҳатдан ифода имкониятлари таҳлил қилинган.*

***Калит сўзлар:** гендер хосланиши, аёллар нутқи, соціопрагматика, прагматика, гендер тилишунослик, нутқий вазият, бадий матн, детектив асарлар, мулоқот, ижтимоий хосланиши*

ЯЗЫКОВЫЕ СРЕДСТВА ВЫРАЖЕНИЯ ГЕНДЕРНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ В РЕЧИ ЖЕНЩИН

Л. Р. Раупова

доктор филологических наук, профессор Ташкентского
государственного университета узбекского языка и литературы имени
Алишера Навои

Г. Г. Ниязова

старший преподаватель английского языка, внештатный
научный сотрудник Ташкентский государственный университет
узбекского языка и литературы имени Алишера Навои

***Аннотация:** в статье исследованы соціопрагматические и гендерные характеристики речи героинь женского пола в произведении, методы и средства определения социальных особенностей путем*

изучения текстов узбекского детектива. В частности, были проанализированы возможности прагматического выражения диалектических и неязыковых единиц социальной самобытности, диалектических и неязыковых единиц общения между женщинами.

Ключевые слова: гендерная идентичность, женская речь, социопрагматика, прагматика, гендерная лингвистика, речевая ситуация, художественный текст, детективные произведения, коммуникация, социальная идентичность

LINGUISTIC MEANS OF EXPRESSING GENDER IDENTITY IN WOMEN'S SPEECH

L. R. Raupova

Professor of the Tashkent State University of Uzbek Language and Literature named after Alisher Navoi, Doctor of Philology

G. G. Niyazova

Tashkent State University of Uzbek Language and Literature named after Alisher Navoi, senior lecturer of English, freelance researcher:

Abstract: *the article examines the sociopragmatic and gender characteristics of the speech of female heroines in the work, methods and means of determining social characteristics by studying the texts of the Uzbek detective. In particular, the possibilities of pragmatic expression of dialectical and non-linguistic units of social identity, dialectical and non-linguistic units of communication between women were analyzed.*

Keywords: *gender identity, women's speech, sociopragmatics, pragmatics, gender linguistics, speech situation, literary text, detective works, communication, social identity*

Кириш. Ўтган асрнинг 60-70-йилларида ғарбда хотин-қизлар ҳаракати кенг тарқалиши натижасида тилшунослик кўпгина ижтимоий фанлардан ташқари гендер тадқиқотлари билан боғлиқ фанлар доирасига ҳам кира бошлади. Вақт ўтиши билан тил ва алоқа соҳасидаги гендер тадқиқотлари тобора кўпайиб бораётгани тадқиқотчилар эътиборини жалб қила бошлади. Рус тилшунослигида ҳам мустақил илмий йўналиш – гендер лингвистикаси деб ҳам аталадиган йўналиш шаклланди. Тил воситаларини танлашга жинс қандай таъсир кўрсатишини ўрганиш тилшуносликда янги тадқиқот соҳаси ҳисобланади. Шунини таъкидлаш керакки, маҳаллий ва хорижий тилшуносликда эркак ва аёл ёзма нутқининг хусусиятларини аниқлаш бўйича бир қатор ишлар мавжуд,

аммо бу тадқиқотларда бадиий матнлар ўрганилмаган.

Бадиий тилни гендер жиҳатдан ўрганиш жуда самаралидир, чунки у бадиий нутқда тилнинг ўз-ўзини ифодалаш функцияси каби вазифаси энг тўлиқ амалга оширилади: индивидуал танлов орқали ифода ва муаллифнинг ҳақиқатни англашини амалга ошириш учун лингвистик воситалар комбинацияси мавжуд. Бу омиллар, бизнингча, тадқиқотнинг долзарблигини кўрсатади ва унинг мавзусини танлашни белгилаб берди. Тадқиқотимиз объекти – замонавий ўзбек насрининг детектив йўналишдаги бадиий матнларини социопрагматик ва гендер аспектларда таҳлил қилишдир.

Мавзуга оид адабиётларнинг таҳлили (Literature review). М.Йўлдошевнинг бадиий асар тили тадқиқига бағишланган ишларида тилнинг айна «экспрессив вазифаси» атамаси билан бир қаторда «тилнинг поэтик вазифаси», «тилнинг бадиий вазифаси», «тилнинг эстетик вазифаси» каби атамаларга ҳам изоҳ берилади. Олим «тилнинг эстетик вазифаси» атамасини филологик адабиётларда нисбатан кўп ишлатилгани, бундай бўлиши ҳам табиий эканини, чунки эстетик вазифа тушунчаси экспрессивлик, бадиийлик, поэтиклик каби бир қатор тушунчаларни ҳам ўз ичига олган ҳолда уларни умумлаштира олишини, мазкур тушунчаларга қараганда эстетик вазифа тушунчасининг қамрови анча кенг эканлигини таъкидлайди. [1:11-б.]

Бадиий асар тилини ўрганган Г.О.Винокур тилшуносликда анча олдиндан тилнинг коммуникатив ва экспрессив вазифалари фарқлана бошлаганини таъкидлар экан, фикрининг далили сифатида немис тилшуноси Габеленцнинг 1891 йилда нашр этилган асарида: “Тил фикрнинг бўлакларга бўлинган ҳолдаги ифодаси, фикр эса тушунчаларнинг боғланишидир. Лекин инсон тили фақат боғланаётган тушунчалар ва уларнинг мантикий муносабатларинигина эмас, балки сўзловчининг ўз фикрига муносабатини ҳам ифодалашни истади; мен фақат ниманидир айтишнигина эмас, балки ўзимни ҳам ифодалашни хоҳлайман ва шу тарзда мантикий омилга уни ҳар жиҳатдан тўйинтирган ҳолда психологик омил қўшилади” [2:35-б.] деган ёндашувни келтиради.

Албатта, ҳар қандай бадиий асарда тилнинг коммуникатив вазифаси ҳам реаллашади, аммо эстетик вазифа биринчи планда туради, етакчилик қилади. Шунинг учун ҳам лингвистик адабиётларда бу ҳолатга мана бу тарзда алоҳида урғу берилади: “Бадиий матн ҳар қандай нобадиий матндан фарқли ўлароқ алоҳида вазифани – коммуникатив вазифа билан мураккаб ўзаро алоқадорликда намоён бўлувчи ва матннинг ўзига хос қурилишида ҳал қилувчи омил ҳисобланувчи эстетик вазифани бажаради” [3:5-б.].

Тадқиқот методологияси (Research Methodology). Биз, ўз навбатида, илгари қилинган кузатувлар асосида, шунингдек, замонавий ўзбек насрининг детектив матнларида “аёл” ва “эркак” нутқининг

лингвистик таҳлил орқали, тилининг тўрт хил: лексик, морфологик, синтаксис ва услубий даражалардаги гендер омиллар ўрганилди.

“Аёл” нутқининг ўзига хос хусусиятлари. Аёллар нутқи юкламалар ва сўроқ олмошлари тез-тез ишлатилиши билан характерланади: Дилфуза уни жилмайиб қарши оларди. Ҳозир маҳзун бир аҳволда. «У ҳам ухламаганга ўхшайди», деб ўйлади Асрор. Бош ирғаб саломлашишди. Худди уришиб қолгандай индамасдан юришди.

— Энди нима бўлади? — деди Дилфуза паст овозда.

Асрор унга бир қараб олди, аммо жавоб қайтармади.

— Қамариддин бошламагандайди...

— Қамар бошламади, нимага ўзи пичоқ чиқаради! — деди Асрор жаҳл билан. — Сен.. кеча у ерда йўқ эдинг, билдингми?

— Сиз-чи? — Дилфуза Асрорнинг билагидан ушлаб тўхтатди,

— Сиз-чи?

— Мен... билмадим...

— Сиз ҳам йўқ эдингиз. Бирга... кинода эдик. Гувоҳларим бор.

— Гувоҳ?

— Ҳа, дадамга кинода эдик, деганман. Тасдиқлашлари мумкин.

(Т.Малик, Алвидо болалик.)

Детектив асарларда аёллар образи камроқ учрайди. Матнлар таҳлил қилинганда аёллар кириш ва ундов сўзлардан фойдаланишга мойиллиги маълум бўлди:

Эшикни Дилфуза очди.

— Аъзамхонова сеникидан чиқдими? — деб сўради Асрор.

— Ҳа... — шундай деб Дилфуза ерга қаради, — тез-тез келадиган бўлиб қолган.

— Тез-тез? Нимага айтмовдинг?

Дилфуза жавоб ўрнига елка қисди.

— Нимага келади?

— Билмадим... дадам... унга уйланадилар шекилли?

— А? Ўзлари айтдиларми?

— Ҳа. Бизга раҳми келаётганмиш.

— Ўша хотинда раҳм бор эканми? Сен-чи? Сен нима дединг?

— Мендан сўрашармиди? Укаларимни ҳам болалар уйдан олиб келишади шекилли. Сени... безори болалар билан юришингни айтди дадамга. Дадамнинг жаҳллари чиқди, кўринмаганинг яхши уларга.

Таҳлил ва натижалар (Analysis and results). Ўзбек аёллари, хусусан, қизларида ибо-ҳаё устунлиги сабабли кўп ҳолатларда камгаплик, берилган саволларга қисқа жавоб бериш, кўпроқ сўз гаплардан фойдаланиш ҳолатлари кузатилади. Қуйидаги мисолда ҳам қизнинг нутқида сўроқни, таъкидни ифодаловчи воситалар кўп қўлланган:

— Аравачага ишлатарсан. Болалар беришди.

Дилфуза пулни олди.

— Асрор, нима қилай? Қочиб кетайми ё?

— Эсинг борми? Қаёққа қочасан? Аввал келсин-чи, уйларингга, кейин бир гап бўлар?

— Кейин дейсанми? Майли келсин-чи. (Т.Малик, Алвидо болалик.)

Аёллар нутқида олдин таъкидлангани каби ундов сўзлар ҳам кўп қўлланилади, айниқса эр-хотин муносабатларида ўзбек аёллари воқеага ёки фикрга нисбатан туйғуларини билдириш билан кифояланиб қолади баъзан:

“...сўраса... аммасиникида эди, де.

— Вой...— Манзура эрига ажабланиб қаради. — Аммаси йўқ-ку?

— Ҳе ношуд, — Асадбек шундай деб ғижинди. «Бу лалайган хотин эплаб бир баҳона тополмаса...» — аммаси бўлмаса... кўчада машина сал туртиб кетибди, де, касалхонада экан, де.. Бор... Тўхта, ким билан келдинг?

— Жамшид билан.

— Сени ташлаб, Жалилни олиб келсин. (Т.Малик. Шайтанат)

Аёл луғати ўз ҳажми жиҳатидан нисбатан кичикроқ бўлиб, аёл киши луғатнинг ўзагидан (сўз туркумининг белгиланган қатлами), яъни нутқда юзага келиш частотаси юқори бўлган лексик бирликлардан фойдаланади.

Инглиз тилидаги матнларда ҳам аёлларнинг ўзига хос ифода воситалари яққол сезилиб туради. Айниқса, мисс, мисис, мадам каби сўзлар инглиз матнларида сўзловчининг жинсини ёки ижтимоий ҳолатини дарҳол англатади:

“Yes, certainly.”

“Thank you, Miss Turner. You have been of материал assistance to me.”

“You will tell me if you have any news to-morrow. No doubt you will go to the prison to see James. Oh, if you do, Mr. Holmes, do tell him that I know him to be innocent.”

“I will, Miss Turner.”

“I must go home now, for dad is very ill, and he misses me so if I leave him. Good-bye, and God help you in your undertaking.” She hurried from the room as impulsively as she had entered, and we heard the wheels of her carriage rattle off down the street.

“I am ashamed of you, Holmes,” said Lestrade with dignity after a few minutes’ silence. “Why should you raise up hopes which you are bound to disappoint? I am not over-tender of heart, but I call it cruel.”

“I think that I see my way to clearing James McCarthy,” said Holmes. “Have you an order to see him in prison?”

“Yes, but only for you and me.”

“Then I shall reconsider my resolution about going out. We have still time to take a train to Hereford and see him to-night?”

“Ample.”

“Then let us do so. Watson, I fear that you will find it very slow, but I shall only be away a couple of hours.” (Шерлок Холмс). Матнда Турнер хонимнинг нутқ инглиз зодагон аёлларининг ўзига хос мулоқот одобини англатиб турибди. Унинг уйда қолаган отасидан қайғураётгани ҳам аёл зотига хос бўлган муҳим хусусиятлардан биридир.

Ўзбек менталитетида нотаниш эркак киши билан мулоқотга киришаётган аёл ўзини у қадар эркин тута олмайди, шунинг учун нутқида асосан, тўлиқсиз гаплар, содда гаплардан, сўроқни ифодаловчи лисоний бирликлардан унумли фойдаланади:

Дилобар орадаги синиқликни кўтариш учун гапни бошқа ёққа бурмоқчи бўлди:

— Янги шеърингизми?

— Йўқ, — Анвар бошини кўтармай жавоб берди, — Аскар Қосим деган шоирники. Такдирим ўхшайди, аммо шеърятига етишим мушкул. Балки умрим ҳам ўхшар.

— Умрим?.. У одам тирикми?

— Йўқ... ўзини осган. Дилобар титраб кетди.

— Осган?

— Ҳа.

— Нимага?

— Буни тушунишингиз қийин. Охирги шеърини айтайми?

— Айтинг. (Т.Малик. Шайтанат 1-жилд.)

Аёл кишининг шариат қоидаларидан келиб чиқиб, ёки касбий вазифаси талабларидан келиб чиқиб бажарадиган ишлари мазкур роман матнида қисман баён қилинган. Ундан ўзбек жамиятда қиз болага жамоат жойида мулоқот қилининг қандан талаблари борлигини билиб олиш мумкин. Аммо детектив мазмундаги мазкур матнларда нутқ вазиятига кўра вазият ундай эмас:

Бошқон сахар чоғи видеобар эшиги очилиши билан пайдо бўлди. Видеобар оғаси ҳам, пештахтани артаётган хушбичим қиз ҳам унга «нима учун келдингиз?» демади. Ўн саккизи қоралаган хушбичим қиз вазифасини аниқ билади: чой, қаҳва қайнатиш, келган-кетганларга эътибор бермаслик, видеобар эгаси имо қилган одамга қараб ширин жилмайиб кўйиш. Видеобар оғаси ҳам вазифасини аниқ билади: салом-алиқни жойига кўйиш, келган одамларнинг, танишми ё нотанишми барибир, ҳаракатини синчиклаб кузатиш, ортиқча гаплашмаслик, савол бермаслик. (Т.Малик. Шайтанат 1-жилд.)

Аёллар нутқида ачиниш, раҳмдиллик, қайғуриш, ҳайратланиш туйғуларини намоён қилувчи сўзлар, ғамхўрлик маъносидаги ундовлар кўп учрайди:

Вой, бечора...

— Бечора эмас. Чорасини топди, мард экан.

— Кўйинг, бунақа гапларни. Ўзини ўлдириш... мардлик эмас. Анвар

ўрнидан турди. У аёл билан баҳслашишни истамади.

— Эрталаб яна ишга борасиз. Дамингизни олинг, — деди у. Анвар хуррак овози эшитилаётган хонасига кириб кетди. (Т.Малик. Шайтанат 1-жилд.)

Аёллар фикр ифодалашининг морфологик даражадаги хусусиятларига келадиган бўлсак, аёллар кўпроқ олмошлар ва юкламалардан фойдаланиши аниқланган. Бундан ташқари, “Ҳа” ва “Йўқ» сўзларини тез-тез ишлатиш тенденцияси ҳам мавжуд, шунингдек, бундай диалогларда аёл киши имкон қадар қисқа гапиришга ҳаракат қилади. Аслида аёллар табиатан кўп капирсалар-да тергов жараёнида ўйлаб, мулоҳаза билан жуда мухтасар жавоб беришга уринадилар:

— Эрингиз кўп ичармидилар?

— Йў-ўқ, бунақа ичмасдилар. Синаш учун бир хўплам-бир хўплам ичардилар, холос. Бунақа аҳволда ҳеч кўрмаганман. Ўзим ҳам кўрқиб кетдим.

— Соат нечада келган эдилар?

— Ўн иккиларда. Бунақа кеч юрмасдилар. Тўйга борсалар ҳам вақтли қайтардилар.

— Ўзлари юриб келдиларми?

— Билмадим, — Насиба ўйланди. — Машинада келдилар шекилли. Ҳа, аввал машина тўхтади. Кейин кўнғироқ чалинди. Чиксам, деворга суяниб ўтирибдилар. Уйга зўрға олиб кирдим.

— Булар қаердан келди? — деди Зоҳид стол устидаги халтачаларни кўрсатиб.

— Билмадим... Булар келишди. Уйни тинтишди. Мен анқайиб туравердим.

(Т.Малик. Шайтанат 1-жилд.)

Содда гап конструкцияларининг ишлатилиши аёл киши нутқида ҳам юқори частотали эканлигини таъкидлаш мумкин:

— Самандарингиз ухлаб қолди-да. Шунақанги ширин бўлганки... Олинг, чой ичинг. Энди узоққа кетманг... Одам соғинаркан... Асад «Ойи...» деди секин. Кейин овозини кўтариброқ чақирди. Онаси эшитмади, гапираверди... Ўшандан бошлаб ҳар тун шу ҳол такрорланаверди. (Т.Малик. Шайтанат 1-жилд.)

Аёлнинг нутқида модал муносабатларни ифода қилувчи лисоний бирликлар тез-тез қўлланиб туради:

— Сиз кетаверинг. Ош-пош пишгунча эрингиз уйингизга кириб боради.

— Ростми... вой...

— Э, одамларга яхши гап айтсанг ҳам ишонишмайди-я! Прокурор ёрдамчиси ҳозир буйруқ берди. Эрингиз озод. Тезроқ боринг уйингизга.

Аёл ажабланиб, Зоҳидга бир қараб олдию хонадан шошилиб чикди. (Т.Малик. Шайтанат 1-жилд.)

Бадий матнларда аёл турли даражадаги ноаниқлик, тахмин ва ноаниқликни ифодаловчи модал конструкцияларни кўп фойдаланади:

— Кеннойи, ким нима дэса сўзига учаверманг. Беш кўл баробар эмас. Ўйлаб иш қилинг.

Зоҳиднинг мулойимлашгани жувонни яна ўрнига қайтарди.

— Ахир хат олиб келишди-ку? — деди ажабланиб.

— Қанақа хат?

Насиба чўнтагида ғижимлаб турган хатни чиқариб узатди. Зоҳид шошиб олиб ўқиди.

— Дастхат эрингизникими, аниқми?

— Ўзлариники, хатларини танитайманми? (Т.Малик. Шайтанат1-жилд.)

Синтактик сатҳда аёл нутқида кўплаб кириш сўзлар, таърифлар, ҳолатлар, прономинал мавзулар ва қўшимчаларнинг мавжудлиги каби ўзига хос хусусияти билан ажралиб туради:

Хонзода кириб, уларнинг суҳбати узилди.

— Меҳмонхонага дастурхон солдим.

— Во-ей, Хонзодахон, эрингизни олиб чиқиб кетмагунингизча кўнглингиз тинчимади-я! — Рисолат кампир шундай деб фотиҳа ўқиди-да, ўрнидан турди. Икки ўғил икки қанотида, ҳовлига чиқди. (Т.Малик. Шайтанат1-жилд.)

Аёллар нутқининг синтактик тузилишини таҳлил қилганда, аёллар композицион алоқадан кўпроқ фойдаланиши аниқланди:

— Ойи, кеннайим бордилар, — деди Анвар вазиятни юмшатиш учун. — Акамни уришманг, ишлари кўп.

— Тўғри айтдинг, ишларим кўп. Лекин ишим кам бўлганида ҳам бормас эдим. Сабабини ўзинг биласан.

— Сабабини манам билай-чи, қани айт-чи, тилларинг мунча ширин!

— Менинг тилим ширин, ойи. Мана бунингизники заҳар. Шу тили етаклаган уни у ёққа.

Бунингиз касалмас. Буни миясинимас, тилини даволаш керак. (Т.Малик. Шайтанат1-жилд.)

Ёзма матнда аёллар кўпинча турли хил алоқа турларига эга бўлган мураккаб жумлалардан ҳамда айрим нутқ вазиятларида юқори частотали оддий жумлалардан фойдаланади: //— Шунақа дўхтир бўлса бирга борайлик, — деди Анвар қувлик билан, — суякли тилингизни сал юмшатиб берсин. Тилингиз «а» квадрат, «б» квадратдан бошқани айтишга ярамайди. — Ойи, мени уришишга чақиртирувдингизми? — деди Ҳабиб, бир оз аччиқланиб. — Сени уришиб туриш керак. Ҳамма айб ўзингда. «Укам ўзи хоҳлаган касбни танласин», дединг, ёнингга олмадинг. Ўзинг дўхтир бўлиб олиб гердаи-иб юрибсан. Етти ёт бегона

болаларни олим қилиб юбординг. Укангнинг бири икки бўлмай сарсон.// (Т.Малик. Шайтанат1-жилд.)

Стилистик даражада аёл модал муносабат ифодаловчи лисоний воситалардан турли вазиятларда самарали фойдаланиши билан тез-тез ажралиб туради: //— Меҳмонхонага дастурхон солдим. — Воёй, Хонзодахон, эрингизни олиб чиқиб кетмагунингизча кўнглингиз тинчимадия! — Рисолат кампир шундай деб фотиҳа ўқиди-да, ўрnidан турди. Икки ўғил икки қанотида, ҳовлига чиқди.// (Т.Малик. Шайтанат1-жилд.)

Аёллар эркакларга қараганда таъсирчанроқ бўлгани сабабли ўз нутқида ҳис-туйғуни ифодаловчи бирликлардан, жумладан, ҳис-ҳаяжон ундовларидан кўпроқ фойдаланиши билан ажралиб туради: //Рисолат кампир «бормадим»нинг маъносини англамай, тўнғичига танбеҳ бера кетди: — Вой, омон бўлгур, уканг шунча ётиб би-ир мартаям бормадингми? Сенки, бормагансан, хотининг ўзингдан беш баттар. Вой, ман билганимда санларни би-ир қовуриб ташлардим-а! Вой, сан инсофи йўқлар... — Ойи, — деди Ҳабиб норози оҳангда, — қўйинг энди.// — Нимага қўярканман? Ҳали хотининг келсин. Сен унга маслаҳат солгансан. У «қўйинг, настраенайз бузилади» деган. Сан лақма, кўнгансан. // (Т.Малик. Шайтанат1-жилд.)

Хулоса ва таклифлар (Conclusion/Recommend.) Аёллар ўз нутқида мақол, матал, ибора, тасвирий ифода ва лофлардан унумли фойдаланади. Ўзбек ва инглиз аёлларнинг менталитет нуқтаи назаридан ўзига хос сезиларли фарқлари бор. Хусусан, таъсирчанликни ифодаловчи ундов ва модал сўзлар, юкламалардан ташқари ҳурмат маъносини ифодаловчи грамматик воситаларни қўллаш ҳам муайян даражада фарқланади. Инглиз тилида сўзлашувчи хотин-қизлар, аёллар дастаб танишган эркак билан сизлашиб мулоқот қилади, кейинчалик муносабатлар синалгандан сўнг яқин олиш учун сенсирашга ўтилади. Ўзбек аёллари эса, баъзи нутқ вазиятларида танишган, бирга ўқиб ёки ишлаб юрган пайтларида ёшлари тенг бўлса, сенсираб гаплашади, турмуш қурилса ёки яқинлашса, сизланади.

Фойдаланилган адабиётлар:

Йўлдошев М. Бадиий матн ва унинг лингвопоэтик таҳлили асослари –Т.: Фан, 2006. 11-б.

Винокур Г.О. О языке художественной литературы. –М., 1991., с-35. Гореликова М.И., Магомедова Д.М. Лингвистический анализ художественного текста.-М: Русский язык, 1989, с-5.

Тоҳир Малик Шайтанат. Роман. 1-қисм. <https://forum.ziyouz.com/index>